SAYI IV (2018)

S. ÇAVUŞDERE, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler 1243-1353*. İstanbul 2017. Yeditepe Yayınevi, 232 sayfa. ISBN: 9786059787543

Abdurrahman Onur ÇALIŞIR

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı III: Ocak-Aralık 2018) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır. Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: A. O. Çalışır, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler 1243-1353*. Yazar: S. Çavuşdere, *Libri* IV (2018) 45-49. DOI: 10.20480/lbr.2018009

Geliş Tarihi: 12.01.2018 | Kabul Tarihi: 18.01.2018
Elektronik Yayın Tarihi: 25.01.2018

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**S. ÇAVUŞDERE, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler 1243-1353*. İstanbul 2017. Yeditepe Yayınevi, 232 sayfa.
ISBN: 9786059787543**

Abdurrahman Onur ÇALIŞIR*

Dr. Serdar Çavuşdere yüksek lisansını 2007'de Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde; doktorasını 2014'te, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamıştır. 2010-2011 yılları arasında Venedik'te Ca'Foscari Üniversitesi'nde Ortaçağ Akdeniz Tarihi üzerine araştırmalarda bulunmuştur. Çalışmaları Türklerin 13. ve 14. yüzyıllarda Akdeniz'deki ve Ege'deki faaliyetlerine odaklanmaktadır. İngilizce ve İtalyanca bilen Çavuşdere'nin, bu alanda çeviri ve telif akademik makalelerinin yanı sıra kitapları da bulunmaktadır.

Dr. Serdar Çavuşdere'nin tanıtımını sunduğumuz *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler* adlı kitabı *Giriş* kısmına ek olarak üç bölümden ve bir ek bölümlerinden oluşmaktadır. *Giriş* (13-17) kısmının başında, 11. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın sonlarında Akdeniz'de yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal yapıları şekillendiren olayların etkilerini günümüze kadar sürdürdüğü vurgulanmıştır. Bunların olayların ilki olarak Selçuklu Türkleri'nin Anadolu'ya girerek Batı Anadolu kıyılarına kadar ulaşmaları gösterilmiştir. Bahsi geçen dönemden önce Akdeniz'in güneyinde Müslümanların, kuzeyinde ise Doğu Romalıların hâkimiyetinden bahsedilerek; bu durumun Avrupa'ya özellikle ekonomik açıdan yaşattığı zorluğun Haçlı Seferleri'nin nedenlerinden birisi olduğu belirtilmiştir. Bu seferlerin Akdeniz'deki ayağını ve seferlerden kay-

* MA., Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul. onrcalisir@gmail.com | 0000-0001-5255-2462

naklanan ekonomik kazançlardan İtalyan şehir devletlerinin faydalandığı ifade edilmiştir. Bu kazançlar o kadar önemliydi ki Venedik IV. Haçlı Seferi ordusunu çıkarları doğrultusunda İstanbul'a yöneltmiş, burada bir Haçlı devleti kurulmuş; Venedik de hakimiyet alanını Ege'de genişletmişti. Çavuşdere'ye göre, Ege Denizi havzası gerek coğrafi konumu gerekse ticari değer taşıyan ürünleri barındırması açısından oldukça önemliydi. Nitekim ona göre 1291'de Haçlıların Yakındoğu'dan atılmasının ardından, Haçlı seferleri planları Venedik ve Cenova'nın çıkarları doğrultusunda buraya doğru kaymıştı. Bu nedenle Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki mücadele çok daha geniş katılımla Ege'ye kayacaktı: Batı Anadolu Beylikleri ve Katalanlara karşı Venedik Cumhuriyeti, Papalık, Doğu Roma İmparatorluğu, Rodos Şövalyeleri, Cenevizliler, Napoli Krallığı, Kıbrıs Krallığı, Mora Prensliği ve Ege'deki siyasi yapılar... İşte kitap bu mücadeleye odaklanmaktadır.

Kitabın ilk bölümü *Ege'nin Yeni Sakinleri: Türkler ve Latinler 1243-1304* (21-42) üst başlığını taşımaktadır ve üç alt başlığa ayrılmıştır. Bu bölümde ilk olarak Batı Anadolu'da Anadolu Selçuklu Devleti'nin faaliyetlerine değinilmiş; 1243 Köseadağ Savaşı sonrası bölgede Anadolu Selçuklu hâkimiyetinin zayıfladığına işaret edilmiştir. Sonrasında, başkentini İznik'e taşımış olan Doğu Roma İmparatorluğu'nun Batı Anadolu'da Türkmenlerin ilerleyişine engel olmak istediye de bunu başaramadığı, 14. yüzyıla girilirken bölgede beyliklerin kurulduğu ifade edilmiştir. Buna karşılık Doğu Roma paralı Katalan bölüğünü Türklere karşı bölgeye getirdiye de bunlar bir süre sonra ücretlerini alamadığı gerekçesiyle Doğu Roma topraklarını yağmalayıp Atina'ya gitmişlerdir. Üstelik Katalanlar ile Türkler arasında dostluğun peyda olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu bölümün son kısmında Venedikliler ve Cenovalıların Ege'de 1204-1304 arasındaki yayılmaları mevzu bahis edilmiştir.

İkinci bölümün ana başlığı *Türkler'in Ege'de İlerleyişi ve "Passagium Particulare" 1304-1334* (45-108) şeklindedir. Bu bölümün ilk konusu Papalığın değişen Haçlı Seferi projesidir. Buna göre Papalık, Haçlı Seferi hedefini - Doğu Roma'nın da yardım çağrıları doğrultusunda- doğrudan Batı Anadolu'daki Türklere çevirmiştir. Sonrasında Cenovalı Zaccaria ailesinin Sakız Adası'nı ve Foça'yı Doğu Roma hâkimiyetinden nasıl aldığı anlatılmış ve böylece bu ailenin de Ege'deki siyasi mücadelede taraf olarak yer alması açıklanmıştır. Çavuşdere akabinde, 1291'de Yakındoğu'dan atıldıktan sonra Kıbrıs'a yerleşen Rodos Şövalyeleri'nin, 1306-1309 yılları arasında Rodos Adası'na sahip olmalarını aktarmıştır. Ona göre bu hareket geniş bir Haçlı Seferi politikası olan

passagium generale'den sınırlı bir alanı kapsayan *passagium particulare*'ye geçişin en somut örneğidir. Yeni oyuncuların da devreye girmesiyle Ege'de çatışma kendisini göstermiş; Rodos Şövalyeleri, Papalığın Türklerle ticareti yasaklayan emrine uymadıkları gerekçesiyle, Venedik ve Ceneviz gemilerine saldırmışlardır. Buna karşılık Türkler, Cenevizliler ile ittifak yaparak Rodos Şövalyeleri'ne saldırmışlar; Yunanistan'daki Katalanlarla beraber hareket ederek yağma hareketlerinde bulunmuşlardır. Yazara göre çoğu zaman beraber hareket eden beyliklerin (Karesi, Saruhan, Aydınolu ve Menteşe) askerleri Zaccaria ailesi ile Rodos Şövalyeleri'ne ait topraklara saldırırken; deniz savaşlarında genellikle Türkler mağlup oluyordu. Ancak bu durum akınları engellemeye yetmemektedir. Çavuşdere'ye göre, Aydın-Menteşe beyliklerinin 1318-1329 yılları arasında Katalanlar ile yaptıkları ittifak neticesinde gerçekleştirdikleri akınlar Venediklilerin çıkarlarını tehdit edince Venedikli Marino Sanudo Torsello, yarı-resmi olarak, bir Haçlı Seferi için ilgililer nezdinde girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler istenilen neticeleri elde edemese de Aydınolu Beyliği'nden Gazi Umur Bey'in akınları ve Saruhan Beyliği'nin akınlarının genişlemesi Ege'deki Latinlerin yanı sıra Doğu Roma İmparatorluğu için de tehlikeli hale gelmişti. Diğer yandan Karesi Türkleri de Trakya'daki Doğu Roma topraklarına ve kuzey Ege'deki adalara akınlarını sürdürüyordu. Yazara göre akınların devam etmesi Venedik'i harekete geçirmiş ve cumhuriyet pek çok devleti Türklere karşı oluşturulacak donanmaya katılmaya davet etmiştir. Fakat Venedik'in bu girişimine sadece Rodos Şövalyeleri katkıda bulundu. Üstelik Venedik girişimlerini sürdürürken Aydınolu Beyi Gazi Umur Bey, Saruhanoluğulları ile birlikte Mora'ya büyük bir akın düzenlemiştir. Venedik ve Rodos Şövalyeleri'nin katılımıyla oluşturulan Haçlı donanması Karesi Beyliği'nin donanmasını yok etmiş; Aydınolu Beyliği'nin elindeki İzmir'e bir saldırı düzenlediyse de başarı elde edememiştir. Çavuşdere'ye göre bu ittifak oluşturulduğu 1338 yılının Aralık ayında dağılmış ve Türk akınlarını bir süre durduraktan başka bir işe yaramamıştır.

Son bölüm olan üçüncü bölüm *Ege'de Egemenlik Mücadelesi ve İzmir Haçlı Seferi 1334-1353* (111-172) ana başlığından oluşmaktadır. Bu bölümün ilk konuları Venedik'in başarısız olduğu ittifakı canlı tutma isteği ile Cenevizlilerin Doğu Roma'ya bağlı Midilli'ye saldırması üzerine Doğu Roma'nın Aydınolu Beyi Umur Bey'e yakınlaşmasıdır. Sonrasında Venedik'in Aydın ve Menteşe Beylikleri ile yaptığı barış antlaşmaları ele alınmış ve Umur Bey'in yükselişine yer verilmiştir. Çavuşdere, Umur Bey'in yükselişi üzerine 1343

yılında Türklere karşı oluşturulan Venedik-Papalık-Rodos-Kıbrıs Krallığı ile Ege'nin yerli Latin hâkimlerinin katıldığı ittifakın kuruluşuna geçmiştir. Donanmanın kurulmasının ardından Haçlıların İzmir'in liman kalesini alışı ve Umur Bey'in karşı saldırıları aktarılmıştır. Diğer yandan çarpışmalar devam ederken bunun dışında bir ilerleme olmayınca müttefik Haçlı ordusu arasında geçimsizlik baş göstermişti. Yazar bu süreçte ittifakta yer almayan Cenovalıların Türklere alenen yardım ettiklerini de ifade etmiştir. Sonrasında taraflar arasında başlayan barış görüşmeleri aktarılmış fakat bir netice elde edilemeyince Umur Bey Haçlıları İzmir'in liman kalesinde kuşatma altına almıştır. Kuşatma sürerken Umur Bey şehit düşmüş, yerine geçen Hızır Bey ile Haçlılar arasında yapılan antlaşma ise, yazara göre Papa tarafından onaylanmadığı için daimi olarak yürürlüğe konulamamıştır. Çavuşdere'ye göre Haçlı ittifakı dağılınca Aydınoğulları için oldukça ağır şartlar içeren bu antlaşmanın bir hükmü de kalmamış; taraflar çıkarları neticesinde politikalarını sürdürmüşlerdir.

Kitabın *Sonuç* (173-181) bölümünde çalışmanın odak noktasında; Akdeniz'de değişen dengeler neticesinde Haçlı Seferleri planının Ege'ye kaymasıyla İzmir'e düzenlenen Haçlı Seferi'nin arka planında yatan tarihi gerçekleri ortaya koymak olduğu belirtilmiştir. 1291-1353 yıllarının Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında yeni bir çatışma dönemi olduğunu belirten yazar, Akdeniz'deki ve Ege'deki aktörlerin çokluğu ve çeşitliği ile çıkarlarının bazen örtüşen bazen de kesişen değişkenliğinin çalışmada üzerinde durulan diğer önemli husus olduğunu belirtmiştir. Daha sonra yazar 10. yüzyıldan itibaren Akdeniz'de güçlenen Müslüman hâkimiyetinin Haçlı Seferleri'ne ve Reconquista Hareketi'ne neden olduğunu ifade etmiştir. Yazara göre 1204'teki IV. Haçlı Seferi öncekilerden oldukça farklıdır ve Akdeniz ile Ege'deki değişimleri yakından etkilemiştir. Oluşan yeni ortama Türklere karşı yürütülen mücadelenin de eklenmesiyle Haçlı Seferi planlarının hedefi Kutsal Topraklar'dan Türkler üzerine kaymıştır. Yazara göre hedef teoride Kutsal Topraklar olsa da Hristiyan Batı, Müslümanlar karşısındaki sınavını, ittifaklarla ve Haçlı Seferleri ile Ege'de Türklere karşı vermiştir.

Dr. Serdar Çavuşdere'nin bu çalışması tarihin pek çok alanıyla ilişkili olan bir dönemi kapsamı açısından son derece önemlidir. Ege'de değişimin olduğu bir süreç dönemin kaynaklarından istifade edilerek son derece güzel bir biçimde özetlenmiştir. Yazarın kaynaklara hâkimiyeti gerek metin içerisinde,

dipnotlarda ve gerekse *Ekler* (201-221) kısmında verilen kaynaklardan alıntılarla ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan çalışma çoğunlukla siyasi ve askeri bir anlatı çerçevesinde şekillendirilmiştir. Zaman zaman kullanılan uzun cümleler anlatımda akıcılığı etkilemektedir. Öte yandan bu alanda kendinden sonra yapılacak çalışmalara yol açması hasebiyle tarihçiliğimiz açısından önemli bir eserdir.